

Nr 4.

Av herr **Steffen**, *angående gratifikation åt professor Gustav Sundbärg med anledning av hans nu avslutade utredning om emigrationen.*

Genom nådigt brev av den 30 januari 1907 lämnade Kungl. Maj:t i uppdrag åt dåvarande förste aktuarien i Statistiska Centralbyrån, numera professorn i statistik vid universitetet i Uppsala, fil. d:r Gustav Sundbärg att verkställa en av Riksdagen begärd utredning av emigrationsfrågan och i sammanhang därmed stående spörsmål. Detta uppdrag är nu slutfört. Den 27 september 1913 avlämnade nämligen professor Sundbärg sitt betänkande, utgörande en volym på nära 900 sidor, och föregånget av tjugu, under åren 1908—1912, utgivna »bilagor», tillsammans omfattande ungefär 4,250 sidor.

Detta är en av de få gånger, som Kungl. Maj:t åt en enda person anförtrott en av Riksdagen begärd utredning. Att det sålunda visade förtroendet varit fullt berättigat, lär efter arbetets fullbordan oförbehållsamt erkännas av envar, som tagit kännedom om detsamma. En mera fullständig och rationell plan för det hela har knappast kunnat uttänkas. Valet av medarbetare på de många olika fält, som utredningen omfattat, har varit särdeles lyckligt. Professor Sundbärg har själv författat några av de värdefullaste bland de statistiska »bilagorna». Vad sammanfattningen av utredningsresultaterna beträffar, synes den icke blott hava utförts med all den noggrannhet och fackmässiga skicklighet, som det ytterst invecklade och i många hänseenden ömtåliga ämnet krävt, utan vittnar dessutom om en genialisk behärskning av hela det ofantligt vidlyftiga materialet.

Särskilt tillåter jag mig framhålla två delar av slutbetänkandet, som synas mig vara av ett synnerligen stort värde, nämligen »Statistisk historik

över Sverige sedan 1750» (162 sidor) och »Statistisk översikt över de olika länen» (380 sidor). I den förra av dessa avhandlingar har Sundbärg sammanfört vissa huvudresultater av sina mångåriga och epokgörande studier i svensk befolkningsstatistik; och har han genom deras tillgodogörande för belysningen av Sveriges ekonomiska och kulturella utveckling dels vunnit förklaring på en mängd egendomligheter, som eljest måst stå som gåtor för den historiska forskningen, dels rättat missuppfattningar, som varit allmänt rådande bland våra historieskrivare. I den andra avhandlingen har Sundbärg, under samarbete med geologen d:r Per Stolpe, gjort ett försök — såvitt jag känner det första mera konsekvent genomförda, åtminstone i vårt land — att *framställa näringslivet* i landets olika delar *mot bakgrunden av varje landsdels egenartade naturförhållanden*. Härigenom ha många skenbara nyckfullheter i vårt lands lokala ekonomiska förhållanden fått en värdefull belysning.

Att professor Sundbärg under den tid av omkring 6³/₄ år, som denna utredning har pågått, nedlagt på sitt uppdrag ett sällsynt träget, samvetsgrant och hängivet arbete, är tydligt för envar, som äger någon kännedom om vad dylika utredningar kräva, och bekräftas för övrigt av alla, som personligen fått en inblick i detaljerna av arbetets utförande.

Under mer än halva tiden för utredningen har professor Sundbärg icke ens begagnat sig av det honom av Kungl. Maj:t lämnade medgivandet att hava anställd en sekreterare vid arbetet. Jämföres detta med det personliga arbete, som exempelvis ordföranden i en vanlig kungl. kommitté plägar nedlägga i sitt uppdrags utförande, så torde man kunna säga, att skillnaden mellan professor Sundbärgs arbete och en vanlig kommittéordförandes är mycket stor. Professor Sundbärg har dock icke åtnjutit större arvode i sitt uppdrag än en vanlig kommittéordförande, d. v. s. tio kronor om dagen med bibehållande av förutvarande avlöningsförmåner.

Jag vågar sålunda beteckna den ersättning, som professor Sundbärg för ifrågavarande arbete åtnjutit, såsom otillfredsställande.

Beträffande bokhandelsupplagan av emigrationsutredningens bilaga XVI, »Folklynnet och utvandringen», vill jag nämna, att endast en relativt ringa del av intäkterna för densamma kommit professor Sundbärg till godo.

I detta sammanhang torde det tillåtas mig anföra även en annan, professor Sundbärg beträffande omständighet av delvis ungefär likartad natur med hans förhållande till emigrationsutredningen. År 1898 erhöll Sundbärg — då tjänsteman i Statistiska Centralbyrån — i uppdrag att redigera den bekanta och allmänt högt värderade statistiska handbok över Sverige, som till en början utkom på franska (»La Suède, år 1900), sedan

på svenska («Sveriges land och folk», 1901) och slutligen på engelska («Sweden», 1904). Arbetet därmed varade i det närmaste sex år, av vilka Sundbärg åtnjöt tjänstledighet under ungefär halva tiden, men i övrigt utförde uppdraget på lediga stunder, vilket hade till följd, att Sundbärg under en lång tid var urståndsatt att förtjäna något genom enskilt arbete. För hela det sexåriga arbetet med denna handbok, varav som bekant en ny upplaga nu är under utarbetning under annan persons ledning, uppbar Sundbärg i ersättning sammanlagt endast 3,150 kronor eller omkring 500 kronor per år. Om man jämför detta med den ersättning, som annars plägar lämnas för motsvarande arbeten, tror jag mig icke säga för mycket, om jag betecknar denna åt Sundbärg då givna ersättning såsom utomordentligt låg.

Under dessa förhållanden anser jag det synnerligen lämpligt, att Riksdagen på något särskilt sätt erkänner den stora tacksamhetsskuld, i vilken vårt folk står till den ifrågavarande framstående forskaren och trägne arbetaren på det statistiska fältet — särskilt för hans nu avslutade stora och krävande utredning om emigrationen.

Jag tillåter mig därför hemställa,

att Riksdagen måtte bevilja 6,000 kronor såsom gratifikation åt professor Gustav Sundbärg för hans på offentligt uppdrag utförda utredning om emigrationen.

Stockholm den 21 januari 1914.

Gustaf F. Steffen.
